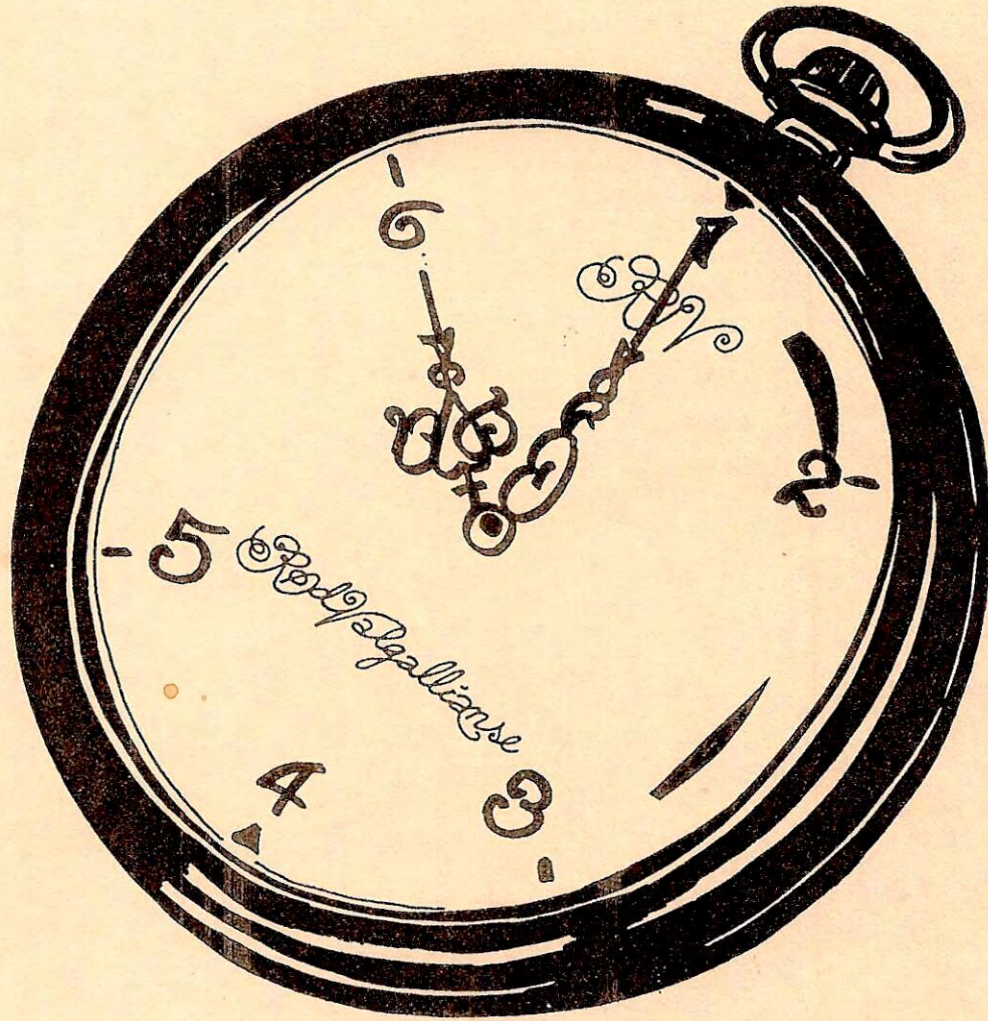

Når du synes det har vært nok prat ...

RV krever 6-timers dag nå!

Rød Valgallianse *stem* **RV**

Innledning

"Vi erklærer arbeidsdagens begrensning for å være den grunnreform, uten hvilke alle andre frigjøringsbestrebelse er dømt til å mislykkes."

Vedtak fra 1. Internasjonale 1866

"Den daglige arbeidstid søkes nedsatt, således at arbeidstiden kommer i et rasjonelt forhold til produksjonsteknikkens fremgang, og således at arbeidsløshetens omfang kan begrenses og ungdommens arbeidsmuligheter forbedres"

Vedtak fra LOs representantskap 1929¹

"Reduksjon av den daglige arbeidstid for alle, vil være en sentral reform for å oppnå likestilling i arbeidsliv, samfunnsliv og familieliv. Målet må være 6-timers normalarbeidsdag for alle. LO vil: - arbeide for 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon, - arbeide for igangsetting av prøveprosjekt med 6-timers arbeidsdag, - forsvare normalarbeidsdagen mellom 0700 og 1700."

Forslag nedstemt på LO-kongressen 1993 mot ca 40 stemmer

Kravet om arbeidstidsforkortelse har gått som en rød tråd gjennom arbeiderbevegelsens historie. I all hovedsak har nedsettelsene blitt kjempet gjennom med utenomparlamentariske midler, gjennom streiker og aksjoner. I Norge ble 8-timersdagen tariffesta for de fleste arbeidergrupper i 1919, og 48-timersuka ble lovfesta samme år. Alt i begynnelsen av 20-åra ble kravet om 6-timersdag reist av Skjønstaa Arbeidsmandsforening i Sulitjelma. I 1922 krevde arbeiderne ved Fredrikstad Mekaniske Verksted 6-timersdagen med full lønnskompensasjon. Historisk har kampen mot arbeidsløsheta vært en viktig begrunnelse for arbeidstidskravene. I 70-og 80-åra ble 6-timersdagskravet reist på nytt, da i hovedsak av kvinnebevegelsen. Utgangspunktet var kvinners krav om et fullverdig liv, både i arbeidslivet og hjemme. Kravet fikk brei faglig støtte og foreninger som representerte mere enn 50 % av LO's kvinnelige medlemmer satte kravet på dagsordenen.

Vi synes ikke det er noen grunn til å legge 6 timersdags-kravet på hylla i 90-åra, sjøl om det er blitt stillere rundt dette kravet i fagbevegelsen. I de siste ti-årene har produktiviteten økt ved hjelp av ny teknologi og høyere arbeidstempo. Arbeidsløsheten i Norge har for lengst passert 180 000. Presset mot kvinnes posisjoner og erobringer er økende. "Tilbakeslaget for kvinnene", som den amerikanske journalisten Susan Faludi² skilder, er en realitet også i Norge.

RV har satt seg som mål å være et arbeiderparti. En stadig større andel av arbeiderklassen er kvinner. RV ønsker også å være et parti som tar kvinner på alvor. Vi tror at propaganda, agitasjon og aktivitet rundt kravet om 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon er en god måte å kombinere disse målsetningene på. Vi som har skrevet dette heftet ønsker å stimulere til debatt og politikkutvikling både innafor og utafor RV på dette spørsmålet, og vi ønsker at kravet om 6-timersdag skal få en sentral rolle i RVs arbeid, både før og etter valgkampen.

Heftet er skrevet av Nina Aakernes, Gjertrud Skarholt og Rune Soma

¹ Begge sitatene sitert etter Inger Bjørnhaug: Kortere arbeidstid, hvorfor og for hvem? TFAH, nr. 2-85, Oslo 1985

² Susan Faludi: Backlash - The undeclared war against women, 1991

6-timersdagen : Et kvinnekrav

Det er kvinnebevegelsen som har gått i spissen for å reise 6-timersdagkravet i Norge. Dette skyldes at kvinnebevegelsen klart har sett at mulighetene for full frigjøring for alle og likestilling mellom kjønnene krever en annen organisering av det nødvendige arbeidet både ute og hjemme. 6-timersdagen åpner for et samfunn der kvinner har muligheter til å delta som fullverdige mennesker både på jobben, hjemme og i samfunnslivet.

Dobbeltarbeidet

Det er fortsatt kvinnene som tar hovedtyngden av ansvaret og arbeidet i hjemmet, med barna, med husarbeidet, med omsorg og pleie. Dobbeltarbeidet er en knallhard realitet for utearbeidende kvinner. For svært mange kvinner er derfor *tid* et hovedproblem. Hverdagen blir en evig kamp mot klokka, hvor kvinner gjør det de må, og sjelden det de har lyst til. 6-timersdagen åpner for et hverdagsliv, der en kan kombinere full dags jobb, ansvar for hus- og omsorgsarbeid, og i tillegg få tid til en meningsfylt fritid.

Helseproblemer

Kvinnens tøffe hverdag fører til spesielle helseproblemer. Det er ikke tilfeldig at vi det siste tiåret har fått en rekke nye "kvinnesykdommer" som fibromyalgi, sykdommer som er "uforklarlige" for legene, men som i følge forskningen ofte rammer kvinner som "klarar alt". På den ene sida er sjølve dobbeltarbeidet fysisk nedbrytende. Ved siden av tungt hus- og omsorgsarbeid jobber en stor del av kvinnene innafor slitsomme og fysisk belastende yrker (pleie- og omsorgssektoren, ufaglært arbeid) eller yrker med dårlige arbeidsforhold og lav organiseringsgrad (hotell og restaurant og varehandel, annen tjenesteyting). På den andre sida fører dobbeltarbeidet til store psykiske belastninger.

Kvinner lever under et hardt psykisk press, der de skal mestre endeløse rekker av arbeidsoppgaver, som er umulig å klare så lenge døgnet bare har 24 timer. Resultatet av den fysiske og psykiske belastningen er at mange kvinner uføretrygdes tidlig. De nye innstramningene når det gjelder uføretrygd vil kanskje bremse antallet i statistikkene, men ikke endre på realitetene. Økt avhengighet av mannlig forsørger eller av sosialkontoret blir resultatet.

Arbeidsmarkedet

Mangelen på nok tid, dobbeltarbeidet og helseproblemene gjør at kvinner stiller svakere på arbeidsmarkedet. Det er kvinnene som er hjemme fra jobben når barna eller dagmamma er syke. Det er kvinnene som må fikse "spesialordninger" med arbeidsgiver for å tilpasse arbeidsdagen til barnehagens åpningstider. I en situasjon med arbeidsløshet kan kvinneners dobbeltarbeid og slitenhet lett bli brukt som et argument for å skyve kvinner ut av arbeidslivet.

"Det ville vært bedre for alle, både de slitne kvinnene og ikke minst for barna, dersom kvinnene kun konsentrerte seg om hus og hjem"; er et refreng som stadig går igjen i ulike miljøer og i media. Det er ikke tilfeldig at angrepene på barnehager og yrkeskvinner som dårlige mødre, skyter fart i en tid med høy arbeidsløshet.

Opp mot dette må vi stille 6-timersdagkravet, som muliggjør et fullverdig liv for alle.

Deltidsarbeid

For nesten halvparten av de utearbeidende kvinnene er løsningen på dobbeltarbeidet å jobbe deltid.³ I dag er over 430.000 kvinner i Norge deltidarbeidende. Halvparten av disse igjen jobber mindre enn 20 timer pr. uke. Det store flertallet av deltidarbeidende jobber i offentlig, sosial og privat tjenesteyting eller i varehandel og hotell og restaurantvirksomhet. På tross av at omlag 1/4 av de yrkesaktive i Norge i dag er deltidarbeidende, er de vilkårene samfunnet byr dem som jobber deltid dårlige. I praksis viser det seg også at det store innslaget av deltidarbeid blant kvinner er med på å segmentere kjønnsforskjellene. Noen av de åpenbare konsekvensene:

³Tallmaterialet hentet fra Arbeidsmarkedsstatistikk 1991, Statistisk Sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger 1992

* Det er i de typiske kvinneyrkene og på kvinnearbeidsplasser man jobber deltid. "Kvinnelønn" er fortsatt lik "lav lønn". Deltidsarbeid fører også til at tilknytninga til arbeidslivet blir svakere, organisasjonsgraden lavere og arbeidet mere belastende. Dette virker igjen inn på å holde lønningene nede. All lønnsstatistikk viser at yrker med stort innslag av deltidssarbeidende er lavt lønna.

* Deltidsarbeidende kvinner er fortsatt økonomisk avhengige av mannen, eller av supplerende ytelser fra trykdevesen eller sosialkontor.

* Trykde- og pensjonsrettigheter er langt dårligere enn for heltidsarbeidende.

* Deltidsarbeidende kvinner er nesten garantert å måtte ta størstedelen av hus- og omsorgsarbeidet i hjemmet.

Normalarbeidsdag - også for kvinner.

Særlig deltidssarbeidene kvinner, men også kvinner på full tid har ubekvem arbeidstid. "Husmor-skiftet" er et kjent begrep på mange arbeidsplasser. Mangelen på barnehageplasser og den høye prislappen for barnepass, fører til at kvinner tvinges til å jobbe kvelds- og nattskift. Deltidsarbeid er også en nødvendighet for å få livet til kvinnene til å gå i hop. Kravet om 6-timersdagen er det beste forsvaret av normalarbeidsdagen. 8-timers normalarbeidsdag passer nemlig ikke for halve arbeiderklassen. Det er vanskelig å forsvare en ordning som halve arbeiderklassen ikke er tjent med. Kvinners stilling på arbeidsmarkedet i dag uthuler normalarbeidsdagen. Det er på tida at den mannelig delen av arbeiderklassen innser at dersom normalarbeidsdagen skal forsvares, så kreves det at den også gjøres attraktiv for kvinnene. Det betyr 6-timers dag.

Mer tid - 6-timersdag

For kvinners hverdagsliv vil en innføring av 6-timersdagen betyr muligheter for radikale endringer. Reformen vil gi kvinner mere tid til å leve et fullverdig liv. En frigjøring av tid som åpner for større deltagelse i kulturelle aktiviteter, idrett og politisk arbeid. Nesten 1/2 million kvinner vil få 2 timer kortere daglig arbeidstid. Minst 70.000 kvinner vil gå over fra deltidssarbeidende til heltidsarbeidende med alt det betyr for lønns- og arbeidsvilkår. De resterende 360.000 deltidssarbeidende vil få en kraftig heving av lønna.

Kvinnekrav-mannskrav

6-timersdagen betyr at 1,1 million yrkesaktive menn vil få kortere daglig arbeidstid. Vi tror ikke kampen om husarbeidet er slutt ved å innføre 6-timersdagen for alle. Men 6-timersdagen vil styrke kvinnes status som fullverdige deltagere i arbeidslivet. En styrka status og likhet i arbeidstid vil være et bedre utgangspunkt for å slåss for en likhet også på hjemmearenaen. Vi er overbevist om at alle menn er tjent med å delta på lik linje med kvinner i hus- og omsorgsarbeid. Forutsetninga for et fullverdig menneskeliv er å også ta ansvar for de nære ting. Mannfolka vil menneskelig sett tjene på å utvikle omsorgssidene og de huslige evnene sine, bli hele mennesker.

6-timersdagen betyr også mere fritid for menn. Store deler av arbeiderklassen er utslitt lenge før pensjonsalderen. 6-timersdagen betyr en forbedring både av menns daglige livskvalitet og ikke minst livsløpqualität.

6-timersdagen - et kampkrav mot arbeidsløsheta

Helhétlig strategi mot arbeidsløshet

Her i Norge har kravet om 6-timersdag altså i første rekke blitt reist som et kvinnekraft. I andre europeiske land har imidlertid krav om arbeidstidsreduksjoner vært sentrale for å bekjempe arbeidsløsheten. Kravet om 35-timers arbeidsuke ble for eksempel brukt som et spiss-krav i den streiken de tyske metallarbeiderne gjennomførte tidlig på 80-tallet. Hovedbegrunnelsen for kravet var nettopp å bekjempe arbeidsløsheten.

Vi tror RVs strategi mot arbeidsløsheten må ta utgangspunkt i tre typer krav:

* *Krav om igangsetting av ny virksomhet, industripolitiske programmer osv.*

Mange av innspillene som har kommet på dette området, er nødvendige og fornuftige. Det er kanskje særlig grunn til å framheve samarbeidet mellom enkelte fagforeninger og miljøbevegelsen om å peke på muligheter til å skape arbeidsplasser gjennom miljøvennlig produksjon eller utbedringer. Ett eksempel er den planen elektrikerne i Oslo og Natur og Ungdom for noen år siden la fram for energiøkonomisering.

Et reelt problem med kravet om ny virksomhet, og særlig ved ny industriproduksjon, er at nyetableringer i dag i all hovedsak vil ta i bruk svært moderne produksjonsteknologi. Denne teknologien skaper få varige arbeidsplasser i forhold til kapitalmengdene som investeres. Med den arbeidsløsheta vi har i dag, vil kravene om ny virksomhet derfor bare kunne være ett av elementene i en strategi mot arbeidsløsheten.

* *Arbeidsplasser i kommunal sektor*

Det er store udekkede samfunnsmessige behov innafor for eksempel helse- og sosialsektoren i kommunene. Kravet om oppretting av flere arbeidsplasser innafor denne sektoren tar direkte utgangspunkt i folks hverdagsliv, og bør være et helt sentralt element i RVs agitasjon rundt arbeidsløshetsspørsmålet. Helse- og sosialsektoren er svært arbeidsintensiv, og innsats på dette området gir stor gevinst i form av nye arbeidsplasser. Flere sentrale sosialøkonomer har da også pekt på vekst i offentlig sektor som den beste måten å få ned arbeidsløsheta på.

* *Fordeling av arbeidet*

Det er sløseri med menneskelige ressurser at 2/3 av arbeidsstokken i Norge jobber helse av seg og at det jobbes overtid tilsvarende 70.000 årsverk, mens 1/3 lever på trygd. Dagens arbeidsliv er prega av at stadig større grupper blir slått ut av arbeidsmarkedet gjennom førtidspensjoner, uføretrygd osv. Ungdomsarbeidsløsheta i Norge er stor og voksende. I steden for å godta denne utviklinga må fagbevegelsen kreve at det tilgjengelige arbeidet fordeles. I denne sammenhengen vil kravet om 6-timers normalarbeidsdag stå helt sentralt.

Gir 6-timersdagen flere arbeidsplasser?

I diskusjonen om kortere normalarbeidsdag er det blitt hevda at 6-timersdagen ikke vil føre til flere arbeidsplasser. Flere argumenter blir ført fram for å begrunne dette:

* *Øking av overtidsbruken*

Det blir hevda at man i steden for nyansettelser vil oppleve et sterkt press for økt bruk av overtid. Det finnes imidlertid ikke konkret forskning som bekrefter dette. I en rapport fra European Trade Union Institute (ETUI)⁴, som er Euro-LOs forskningsinstitutt, blir påstanden tilbakevist ut fra undersøkelser etter arbeidstidsforkortelser i Frankrike, Tyskland og Storbritannia. Her slår man videre fast følgende:

⁴ Nedzynski, Rafael: Practical experiences with the reduction of working time in Western Europe, Brussel, 1984.

6-timersdagen kombinert med en normalarbeidsdag mellom 7.00 og 17.00, betyr at argumentet om manglende tilgjengelighet i service- og tjenesteytende sektor forsvinner. Mere enn halvparten av alle sysselsatte jobber i disse sektorene. Alle vil ha god tid til innafor dette tidsrommet å få handla, klipt håret, besøkt offentlige kontorer o.s.v. 6-timersdags-kravet er derfor også et forsvar for normalarbeidsdagen innafor den tjenesteytende sektoren.

* Økt produktivitet

All forskning om nedsettelse av arbeidstida konkuderer med at deler av produksjonstapet vil bli kompensert ved økt produktivitet hos den enkelte arbeider. Det er brei enighet om at de to siste arbeidstimene er de minst produktive, og at en reduksjon av arbeidsdagen med f.eks. 20% derfor ikke vil føre til en like stor reduksjon i produksjonen. I tillegg kommer andre positive konsekvenser av kortere arbeidsdag, som mindre sjukefravær osv. Det er gjort flere forsøk på å regne på dette. Erik Nord⁷ anslår denne ekstraordinære produktivitetsøkningen til å utgjøre mellom 20 og 40 prosent.

Hvor mange arbeidsplasser vil 6-timersdagen skape?

Ut fra drøftingen over, kan vi gi et grovt anslag av hvor mange arbeidsplasser innføringen av 6-timersdagen vil medføre.

Norge har i dag drøyt 2 millioner utearbeidende.⁸ Noe over 400.000 av disse jobber mindre enn 30 timer pr. uke. Totalt utføres det noe over 2,8 milliarder timeverk pr. år.

Om eksakt samme antall timeverk skulle utføres vil en nedkorting av arbeidsdagen fra 7 1/2 til 6 timer bety mellom 300.000 og 400.000 nye arbeidsplasser. Om vi regner med at 40% av produksjonstapet tas igjen gjennom produktivitetsøkning, betyr dette at vi står igjen med rundt 200.000 årsverk. Dette anslaget er i overensstemmelse med beregninger som er gjort i andre europeiske land, blant annet Frankrike og Sverige⁹.

Det er her på sin plass å nevne at to norske undersøkelser som er gjort på spørsmålet om sysselsetningsvirkninger av nedsatt arbeidstid, kommer fram til et lavere resultat¹⁰. Den ene undersøkelsen, som er basert på intervjuer med bedrifter i Kragerø-området og tar for seg en arbeidstidsreduksjon fra 40 til 37,5 timers uke, beregner en sysselsetningsgevinst på 20-30% av tidstapet. Den andre analysen, som er et forsøk på å belyse virkninger av kortere arbeidstid for norsk økonomi totalt, opererer med tilsvarende tall. (En arbeidstidsreduksjon på 1% vil gi en øking i sysselsetningen med 0,2 - 0,3 %). Overført til vårt regnestykke, skulle disse resultatene bety at vi må halvere anslaget nye arbeidsplasser. Det må imidlertid understrekes at begge forfatterne uttrykkelig advarer mot å overføre resultatene de kommer fram til i sine analyser av små arbeidstidsreformer, på en så omfattende reform som 6-timersdagen.

Med all den usikkerhet som finnes pr. i dag i forskningen på dette området, vil anslagene for sysselsetningseffekten av 6-timersdagen bli svært grove. Etter vår mening er det imidlertid fullt ut forsvarlig å anslå at 6-timersdagen vil skape et sted mellom 100.000 og 200.000 nye arbeidsplasser i Norge.

⁷ Erik Nord: Arbeidstidsforkortelse, produktivitet og sysselsetning. Norsk Regnesentral, Oslo, 1983.

⁸ Tallmaterialet henta fra Arbeidsmarkedsstatistikk 1991, Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger 1992

⁹ Sten Ljunggren: Et socialistisk program mot krisen, Socialistiska Partiet, Stockholm, 1993, s. 52

¹⁰ Erik Nord: Arbeidstid og sysselsetning i Kragerø, NR, Oslo 1983 og Ådne Cappelen: Virkninger av kortere arbeidstid, SSB, Oslo 1987.

" Systematisk overtidsbruk tenderer til å gjøre produksjonen lite fleksibel, til å vanskeliggjøre ekstra overtidsinnsats som en følge av særlige omstendigheter (økt ordretigang, ulykker etc), til å senke produktiviteten og til å øke sykefraværet.."⁵

Det er verdt å merke seg at de undersøkelsene rapporten bygger på gjelder mindre arbeidstidsforkortelser. At en så drastisk arbeidstidsforkortelse som 6-timersdagen skulle kunne kompenseres med økt overtidsbruk, virker derfor usannsynlig.

Dette betyr ikke at fagbevegelsen kan ta lett på overtidsargumentet. Bruken av overtid er allerede i dag et stort problem, som mange steder stenger for nyansettelser. Gjennom Arbeidsmiljøloven har fagbevegelsen muligheter til å utøve kontroll over overtidsbruken i bedriftene. Denne muligheten må brukes aktivt, både i dag og i framtida. Dersom det var politisk vilje til å begrense overtidsbruken, hadde det vært en smal sak å gjøre den mindre attraktiv både for arbeidsgiverne og arbeiderne.

** Økt rasjonalisering og automatisering*

Det blir også sagt at bedriftene vil svare på innføringen av kortere normalarbeidsdag med økt rasjonalisering og automatisering. Rasjonalisering og innføring av ny teknologi er imidlertid en kontinuerlig prosess i den kapitalistiske bedriften, en prosess som pågår uavhengig av normalarbeidsdagens lengde. At menneskelig arbeid blir erstattet med maskiner er en grunnleggende trend for kapitalismen, og en viktig årsak til den strukturelle arbeidsløsheta vi ser i den vestlige verden. Gevinsten ved innføring av ny teknologi burde komme arbeiderne tilgode: Utifra den økte produktiviteten og automatiseringa burde den almene arbeidstida forlengst vært nedsatt. I stedet for en rettferdig fordeling av det nødvendige arbeidet, skyves i dag folk ut av arbeidslivet. Den nevnte rapporten fra ETUI avviser da også at det skulle være noen direkte forbindelse mellom arbeidstidsforkortelser og økt automatisering⁶.

** Økt arbeidstempo og utsvetting*

En annen måte å kompensere produksjonstapet fra bedriftenes side på er å presse på for å øke arbeidstempoet, redusere antall pauser osv, i stedet for å ansette flere folk. Igjen er motargumentet at den kapitalistiske konkurransen gjør dette til en kontinuerlig prosess i dagens arbeidsliv, en prosess som fagbevegelsen uansett normalarbeidsdagens lengde vil måtte forsvare seg mot.

** Forlengelse av driftsdøgnet og uthuling av normalarbeidsdagen*

Et annet argument er at innføring av 6-timersdagen vil bety et sterkt press for forlenging av driftsdøgnet. Selv om dette argumentet ikke berører sysselsetningsvirkningen av kortere arbeidstid, er det verdt å ta alvorlig. I dag er det i de fleste tariffavtaler stadfesta at ordinær arbeidstid skal være mellom kl. 0700 og kl. 17.00. Arbeid utover dette skal gis kompensasjon for ubekvem arbeidstid. Det er ingen grunn til å legge skjul på at 6-timersdagen, særlig i industrien, vil aktualisere spørsmålet om overgang til mer skiftarbeid og dermed en forlenging av driftsdøgnet, for å bedre utnyttinga av maskinparken.

Presset for å uthule normalarbeidsdagen er allerede i dag knallhardt. Arbeidsgiverne ønsker arbeidstidsordninger som er skreddersydd utifra behovet om størst mulig lønnsomhet, jmf forslagene til endringer av arbeidsmiljøloven. De siste årene har store arbeidergrupper blitt påtvunget mer ubekvem arbeidstid, ofte uten noen former for kompensasjon. Kampanjen om et "åpnere samfunn" var en offensiv mot normalarbeidsdagen. Den har vært svært vellykka innafor restaurant- og handelsbransjen. Det har betydd fritt fram for tilfeldige arbeidskontrakter og arbeidstidsordninger som ikke er å leve med.

Vi ønsker ikke at plassering av arbeidstid og definering av hva som er ubekvent og ikke, skal være en konkurransefaktor mellom arbeidsgiverne. Vi må derfor understreke at kampen om 6-timersdagen må gå hånd i hånd med et forsvar av normalarbeidsdagen. Dette vil også sikre en kompensasjonen for ubekvem arbeidstid for folk i yrker som må jobbe utenom vanlig dagtid.

⁵A. a. s. 31

⁶A. a. s. 33

6-timersdagen - og visjonen om sosialismen

I dag - i morgen

En såpass radikal forkorting av arbeidsdagen som 6-timersdagen vil bety, åpner for store muligheter til forandringer av folks hverdagsliv. 6-timersdagen betyr først og fremst en radikal styrking av kvinners posisjon på arbeidsmarkedet, og er derfor et kjempeskritt i retning av full kvinnefrigjøring. Det åpnes også for store skritt når det gjelder forholdet mellom kjønn, gjennom nye muligheter til fordeling av husarbeid og omsorgsarbeid. Det åpnes for individuell utvikling gjennom økt fritid; mere tid til å være sammen med hverandre og med barna, mere tid til å forstå samfunnet, organisere seg og slåss for rettferdighet. 6-timersdagen bidrar også til å minske antallet som blir ufrivillig utestengt fra arbeidslivet.

For oss som sosialister er det også viktig at det er sammenheng mellom de kravene vi stiller i dag, og det samfunnet vi ønsker å bygge i framtida. Kampen for sosialismen er også en kamp om visjoner, om perspektiver for framtida. Det er ingen grunn til å legge skjul på at de konkrete erfaringene fra Sovjet/Øst-Europa/Kina stiller revolusjonære overfor vanskelige oppgaver på dette området. Sosialisme og kommunisme er blitt forbundet med byråkrati, med tvang, med avmakt og med undertrykking.

Vår sosialismevisjon er radikalt annerledes. Vi vil ha en sosialisme som er bygd på deltagelse, sjølorganisering og reelt folkestyre. Vi vil ha en sosialisme der folk har reell kontroll og myndighet over sine egne liv, et samfunn der verken kapital eller byråkrati styrer på vegne av befolkninga.

Men dersom folk skal ta makta over sine egne liv, kreves tid og overskudd til politikk, til organisering, og til maktutøvelse. Dette er umulig dersom størsteparten av dagen går med til arbeid for føden. Det er enda mer umulig når den resterende delen av dagen går med til omsorgsoppgaver i hjemmet. En radikal forkorting av den daglige arbeidstida er derfor en grunnleggende forutsetning for en demokratisk sosialisme.

I en berømt passasje fra "Den tyske ideologi" skriver Marx:

"... i det kommunistiske samfunnet, hvor ingen har et eksklusivt virksomhetsområde, men kan utdanne seg i hvilken retning han vil, regulerer samfunnet den almene produksjon og gjør det nettopp derved mulig for meg å gjøre noe i dag og noe annet i morgen, å drive jakt om morgenen, å fiske om ettermiddagen, å stelle fe om kvelden og etter måltidet å kritisere så meget jeg lyster - uten at jeg noen gang blir jeger, fisker, gjeter eller kritiker..."¹¹

Vi synes dette forteller noe om vår gamle læremesters sosialismevisjon - et samfunn hvor de rammene for enkeltmenneskets frie utvikling som arbeidsdelingen og lønnsarbeidet setter, brytes ned. Dersom den kreativiteten og de individuelle særegenhetene som finnes i hver enkelt av oss skal kunne utvikles og blomstre, er en stadig reduksjon av arbeidsdagen en nødvendighet. Vi arbeider for å leve, vi lever ikke for å arbeide. Sosialismen handler ikke om "arbeidets helter" men om lønnsarbeidets avskaffelse.

¹¹Karl Marx: Den tyske ideologi, i Verker i utvalg 2, Pax, Oslo, 1970 s. 74 ff

6-timersdagskravet - reell bevegelse

For RV er det viktig å utvikle en politikk som går utover skrivebordet. Strategier og paroler som ikke har rotfeste i reelle bevegelser i samfunnet blir lite annet enn pynt i partiprogrammet. Det er vår klare oppfatning at kravet om 6-timersdag i dag har en slik reell forankring, kanskje særlig i den kvinnelige delen av arbeiderklassen. Flere eksempler understreker dette:

Arbeidet med prøveprosjekt i Oslo

I Oslo kommune deltar nå folk fra Kommuneforbundet, Hjelpepleierforbundet og Sykepleierforbundet sammen med representanter for Oslo Kommune i en gruppe som skal drøfte forsøksordninger med 6-timersdag i kommunen. Initiativet til drøftingene har kommet fra Kommuneforbundet i forbindelse med et samarbeidsprosjekt for å redusere sykefraværet i Oslo Kommune.

Hjelpepleierne i Oppland får saken opp i Stortinget

Etter et møte på Gjøvik hvor hjelpepleierne i Oppland la fram resultatene fra det såkalte "Kiruna-forsøket" (se seinere i dette heftet), ble spørsmål om liknende prøveordninger reist i Stortingets spørretime i januar 1992. Daværende sosialminister Veierød kunne ikke love hjelpepleierne annet enn å "vurdere Kiruna-modellen og utprøve ulike tiltak". Siden har det vært taust om Kiruna-forsøket fra Sosialdepartementet.

Opposisjonskrav på LO-kongressen

6-timersdagskravet har vært reist i fagbevegelsen i mange sammenhenger, og er også nedfelt i LOs handlingsprogram som en langsiktig målsetning. I praksis har imidlertid kravet aldri blitt tatt alvorlig av ledelsen i LO. På årets LO-kongress ble dette synliggjort ved at delegater fra kvinneforbundene Fellesorganisasjonen og Handel og Kontor ønsket en klarere prioritering og mer konkrete målformuleringer når det gjaldt arbeidstidskravet. Forslaget ble avvist av LO-ledelsen og fikk tilslutt omlag 40 stemmer.

Arbeidsløshetskrav på Aker Verdal

På offshore-bedriften Aker Verdal har Verkstedklubben stillt kravet om 6-timersdag med full lønnskompensasjon som et ledd i kampen mot arbeidsløsheten. Klubben har satt opp et konkret regnestykke for hva 6-timersdagen vil bety i praksis ved bedriften, og kommet fram til 180-190 arbeidsplasser. En konsekvens av ordninga vil være overgang fra tre til fire skift på døgnbasis. Dette er såvidt vi vet første gang at en typisk mannsdominert fagforeninger reiser 6-timersdagskravet på en konkret måte i Norge.

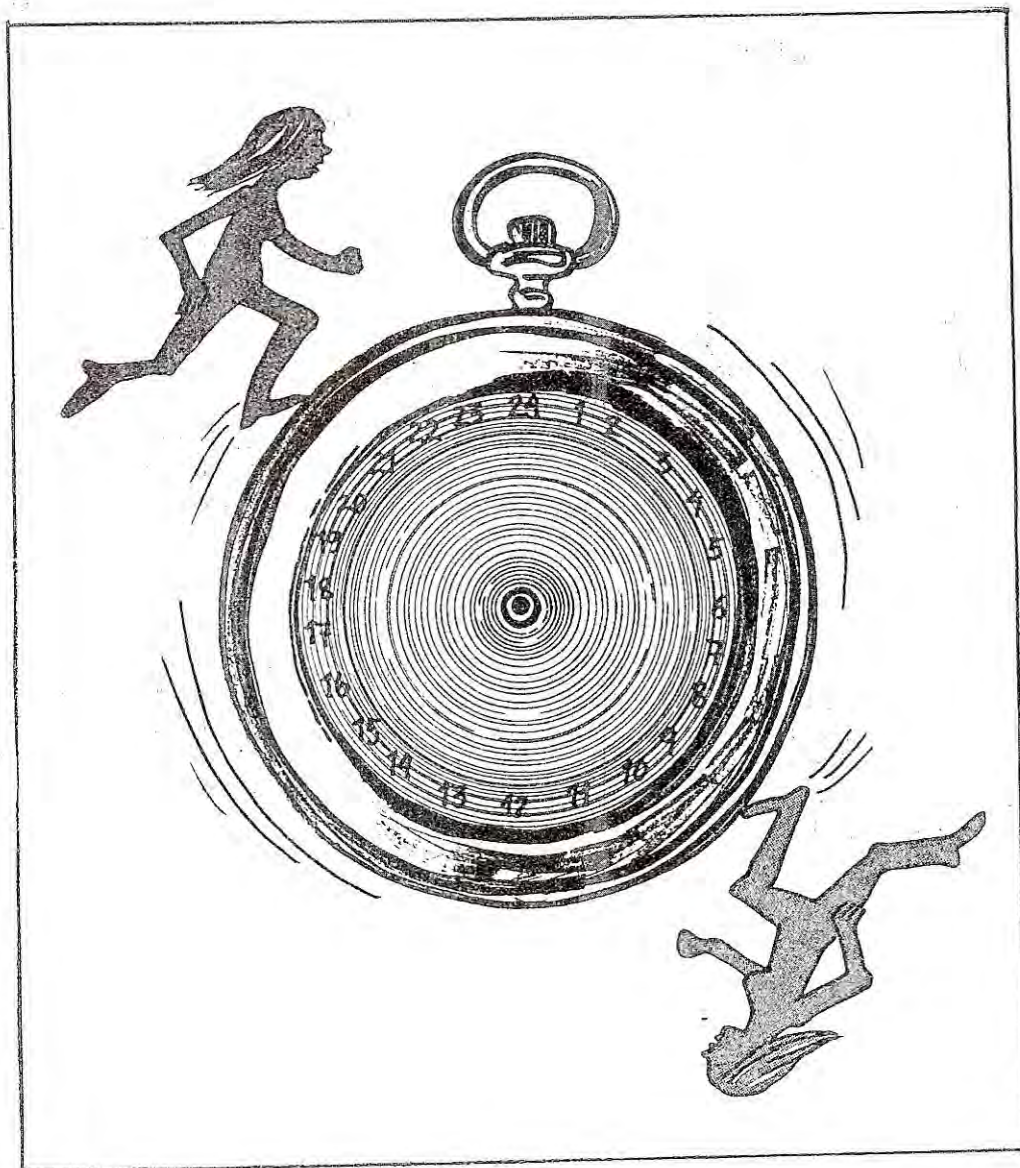
... men også motstand

Vi vil allikevel ikke underslå at kravet om 6-timersdag også møter motstand. Mange, også innafor den revolusjonære bevegelsen, mener at 6-timersdagen er urealistisk og en avsporing i ei tid der arbeiderklassen fører en forsvarskamp. "Det dreier seg om i dag er forsvar av arbeidsplasser, og forsvar for å unngå lengre arbeidstid og dårligere arbeidstidsordninger. Hvordan tror dere det er mulig å kjempe igjennom 6-timersdagen, når dagens realitet er en forlengelse av arbeidsdagen for de som er i jobb?" er motargumentene som blir brukt. Vi er ikke uenige i at det blir en tøff kamp. Men vi tror at dagens defensive situasjon krever almene krav som peker ut over den konkrete situasjonen folk er oppe i på den enkelte arbeidsplass.

Dersom en i utgangspunktet godtar kapitalismens logikk, så vil arbeiderklassen tape på lang sikt. En vil i konkurransens navn måtte godta både lønnsnedslag, lengre arbeidstid, stor arbeidsløshet og en svekking av de faglige rettighetene. Det er derfor viktig å reise krav som bryter med tradisjonell tenkning: krav som setter arbeidsfolks behov i sentrum. Kravet om 6-timers normal-arbeidsdag oppleves som rettferdige og fornuftige og beskriver et annet og bedre liv. Arbeiderklassen i Norge har skifta kjønn. De store arbeidsplassene ser i dag helt annerledes ut en for et par ti-år tilbake. Dersom en ønsker å styrke den nye arbeiderklassens kampkraft og

evne til å organisere seg, så må en treffe kvinnfolk hjemme. Kravet om 6-timersdagen henvender seg direkte til kvinnene og deres livssituasjon. Det samler store arbeidergrupper på tvers av ulike arbeidsplasser og yrker. Kvinnene er den viktigste drivkrafta for å kjempe igjennom 6-timersdagen.

Dagens klassekampssituasjon krever felles opptreden og solidaritet. Dersom vi fortsetter å sitte på hver vår lille tue og i hver vår lille fagforening og er oss sjøl nok, vil vi tape de fleste kampene. 6-timersdagskravet kan nettopp brukes som en brekkstang for å styrke enheten i arbeiderklassen. Men det krever at den mannelige delen av arbeiderklassen våkner opp og ser seg om utafør sin egen fabrikkport og sitt "lille klubbkontor". Vi vil derfor utfordre mannsdominerte arbeidsplasser om å ta opp stafettspinnen overlevert fra Verkstedklubben på Aker Verdal.

Kiruna-forsøket

Et av de få konkrete forsøkene som er blitt gjennomført med 6-timerdagen, er gjort i Kiruna kommune i Sverige. Forsøket er ikke relevant om vi ønsker å se på sysselsettingseffekten av 6-timers dagen. Det var en uttalt forutsetning i forsøket at det ikke skulle nyansettes. Forsøket er imidlertid svært relevant om vi ønsker å se på hva en arbeidstidsreform kan bety for lavtlønte kvinner i omsorgsektoren.

Deltidsarbeidsløshet og personellutskifting

Forsøket var et resultat av forhandlinger mellom fagforeningen og administrasjonen i kommunen. For det svenske Kommunalarbetarförbundet var deltidsarbeidsløshet blant medlemmene et stort problem. 19% av forbundets medlemmer i Kiruna var arbeidsløse. Av disse var 30% deltidsarbeidsløse som i hovedsak arbeida innafor pleie- og omsorgssektoren. For Kiruna kommune var stor utskifting av personell, stort sykefravær og mange yrkesskader i hjemmehjelpssektoren et problem. Fagforeningen og kommunen var enige om at det trengtes flere heltidsstillinger innafor sektoren. Men få av de ansatte kunne tenke seg å utvide til 8 timer. Antallet yrkesskader og høyt sykefravær antyda også store arbeidsmiljøbelastninger. I 1989 ble kommunen og fagforeningen enige om å sette arbeidstida for 224 hjemmehjelpere til 6 timer daglig med 8 timers lønn. For de fleste av disse (144) betydde dette samme arbeidstid som tidligere, men en kraftig lønnsøkning (overgang fra deltidsarbeid til heltidsarbeid). 56 arbeidere som tidligere hadde jobba under seks timer valgte å øke til full stilling, mens 23 tidligere heltidsarbeidere fikk redusert arbeidstid.

Gode resultater

Effektene av arbeidstidsreduksjonen var overraskende gode¹². For det første førte reformen til bedre hjemmehjelpstjenester for brukerne. For det andre førte reformen til en kraftig forbedring av arbeidsmiljøet til de ansatte. Sykefraværet gikk ned med over 30%, personalutskiftingen ble halvert, antallet arbeidsskader ble mer enn halvert og antallet som hadde behov for omplassering på grunn av arbeidsskader minket med hele 70%.

For det tredje ble reformen billigere enn kommunen opprinnelig hadde antatt. Reformen betydde lønnsøkninger på tilsammen 12,5 millioner kroner. De positive virkningene av reformen (reduserte sykepenger, omplasseringskostnader osv) utgjorde imidlertid rundt 2,5 millioner kroner i reduserte utgifter for kommunen. Dersom reformen ikke hadde blitt innført, hadde Kommunalarbetarförbundet krevd lønnsopprykk på omlag 10,3 millioner kroner. Totalt sett ble altså arbeidstidsforkortelsen et *billigere* alternativ for Kiruna kommune, samtidig som man fikk en bedre hjemmehjelpstjeneste.

Kiruna-prosjektet har blitt fulgt opp av flere andre liknende forsøk innenfor helse- og sosialsektoren i Sverige. Den samme forskeren som analyserte Kiruna-forsøket, Birgitta Olsson, har fulgt et liknende prosjekt i Södertelje som har omfattet ca. 60 hjelpe- og sjukepleiere. Her var arbeidsdagen redusert til 7 timer med full lønn. Forsøket viser liknende resultater som Kiruna, kraftig reduksjon i sjukefraværet, mindre personalutskifting og bedre trivsel.

¹² Birgitta Olsson: 6-timmars arbetsdag med 8-timmars betalning: En personalekonomisk analys på hemtjänesten i Kiruna, Personalekonomiska Institutet, Stockholm 1991.

Samfunnsøkonomisk kostnadsberegning¹³

Hvor mye vil så innføring av 6-timersdagen i Norge koste? Fra den enkelte bedrifts ståsted vil økte lønnsutgifter ved nyansettelser variere fra 20% og nedover, alt etter hvor stor den ekstra produktivitetsøkningen er. Dette er en utgift som mange, men langt fra alle, bedrifter hadde kunnet bære i dag.

I samfunnsøkonomisk perspektiv forteller imidlertid ikke dette regnestykket noe om reelle kostnader. Deler av de økte lønnskostnadene vil flyte tilbake til staten i form av skatter og avgifter, samfunnet vil spare utgifter til dagpenger og sysselsetningstiltak, utgiftene til sykepenger vil antagelig bli redusert, det vil bli færre som må søke om sosialhjelp, de sosiale problemene som arbeidsløshet fører med seg (kriminalitet, rusproblemer, familieproblemer) vil bli redusert osv. Dersom vi skulle få et reelt bilde av hvilken effekt innføringen av 6-timersdagen vil få, burde alle disse faktorene vært med i regnestykket.

Innafor den kapitalistiske sosialøkonomien regnes det imidlertid ikke på denne måten. Vi har derfor for illustrasjonens skyld forsøkt oss på en enkel samfunnsøkonomisk beregning. Vi vil understreke at dette regnestykket først og fremst er ment som en illustrasjon. Ved å inkludere andre faktorer - som f.eks. sosialtrygd- og sykepengeinnsparinger, eller ved å heve gjennomsnittslønna - vil sluttresultatet endres drastisk. Vi har derfor ikke beregnet noen endelig prislapp for 6-timers-dagen, men forsøkt å vise at innvendingen om at "Norge ikke har råd" først og fremst er et politisk, og ikke et økonomisk argument.

Vi tar utgangspunkt i at innføring av 6-timersdagen vil skape 150.000 nye arbeidsplasser, samtidig som 1,5 millioner mennesker får kortere arbeidstid.

Kostnader for 150.000 nye jobber¹⁴

Bruttokostnad:	
Årslønn 180.000 kr. x 150.000	27 milliarder
Sosiale utgifter arbeidsgiver - 15%	4 milliarder
<u>Sum</u>	<u>31 milliarder</u>

Spart arbeidsløshetsstrygd	12,2 milliarder
Arbeidsgiveravgift	2,9 milliarder
Kommuneskatt/fellesskatt	4,6 milliarder
Moms	1,7 milliarder
<u>Sum</u>	<u>21,4 milliarder</u>

Nettokostnad 9,6 milliarder

Vi kommer altså fram til en total samfunnmessig kostnad på bare 9,6 milliarder kroner for 150.000 nye jobber. Sålenge samfunnet oppretholder et visst sosialt sikkerhetsnett gjennom

¹³ Ideen til disse beregningene er uten blygsel stjålet fra den svenske sosialøkonomen Sten Ljungren, Sten Ljungren: 1993 s. 51 ff

¹⁴ Regnestykket bygger på følgende forutsetninger: Gjennomsnittsårlønn 180.000 pr. person, arbeidsløshetsstrygd på 60% av lønn minus 25% skatt, arbeidsgiveravgift 10,7% av bruttolønn, kommune/fellesskatt beregnet av nettolønn på 110.000 i skatteklasse 1, momsinntekter beregnet av forskjellen mellom arbeidsløshetsstrygd og lønn minus 30% skatt.

arbeidsløshetsstrygda, blir det ikke noen svær ekstrakostnad om vi i steden deler på arbeidet. Til sammenlikning kan for eksempel nevne at

- Utbetaling av dagpenger i 1993 er budsjettert til ca. 11,3 milliarder
- Statsbudsjettet for 1993 opererer med en utgift på ca. 6,6 milliarder kroner for arbeidsmarkedstiltak og ekstraordinære sysselsetningstiltak.

Høyere lønn for deltidsarbeidere

Dette er imidlertid bare den ene delen av regnestykket. 6-timersdagen vil også bety at alle de 532.000 som i dag jobber deltid (hvorav 432.000 er kvinner) vil få høyere lønn.

Gjennomsnittlig daglig arbeidstid for de deltidsarbeidende er i dag, grovt anslått, 4 timer pr. dag. Ved en månedslønn på 14.000 kroner for fulltid, får en deltidsarbeidende i dag ca. 7.400 kroner. Med 6-timersdagen vil hun få 9.300 kroner. Denne lønnsforskjellen på 1.900 kroner pr. måned for drøyt en halv million deltidsarbeidere må selvsagt også noen betale for.

Høyere lønn for deltidsarbeidere¹⁵

Lønnskompensasjon for 532.000 deltidsarbeidere	12,1 milliarder
Sosiale utgifter arbeidsgiver - 15%	1,8 milliarder
<u>Sum</u>	<u>13,9 milliarder</u>

Arbeidsgiveravgifter	1,3 milliarder
Skatt	3,6 milliarder
Moms	1,2 milliarder
<u>Sum</u>	<u>6,1 milliarder</u>

Nettokostnad 7,8 milliarder

Nettokostnaden for lønnsøkningen til de deltidsarbeidende vil altså bli 7,8 milliarder kroner pr. år.

Den samfunnsmessige kostnaden for 6-timersdagen med full lønnskompensasjon vil altså bli grovt regnet 17,4 milliarder kroner pr. år.

I dette regnestykket er ikke indirekte kostnader som er forbundet med 150.000 arbeidsløse (sosiale problemer, kriminalitet, rusmisbruk) eller de problemene som er knytta til lavtlønna deltidarbeid (sykefravær, deltidarbeidsløshet) regna inn. Heller ikke er det regna inn at mange av dagens arbeidsløse mottar hjelp fra sosialkontoret.

Etter vår oppfatning er imidlertid drøye 17 milliarder pr. år en meget lav pris å betale for 150.000 nye arbeidsplasser, et kraftig lønnshopp for over 1/2 million deltidsarbeidende og to timer kortere arbeidstid for 1,5 millioner yrkesaktive!

Til sammenlikning kan det nevnes:

- at statens nettoinntekt fra oljeskatt, statlig oljevirkosomhet og Statoil i 1993 beregnes til 26,2 milliarder.
- at statens støtte til de kriseramma bankene løp opp i ca 40 milliarder

¹⁵Regnestykket bygger på følgende forutsetninger: Gjennomsnittsarbeidstid deltidsarbeidende 4 timer, gjennomsnittslønn 168.000 pr. år for fulltid, arbeidsgiveravgift 10,7%, skatt satt til 30% på lønnstillegget, moms beregnet ut fra at 2/3 av lønnstillegget går til forbruk. Det er ikke tatt med i regnestykket at endel av de deltidsarbeidende antakelig er deltidarbeidsløse. Dette ville redusert kostnadene ytterligere.

Hvordan skal så denne kostnaden betales? Det kan enten overlates til bedriftene, eller det kan dekkes gjennom overføringer fra staten. Som nevnt tidligere er den økningen av lønnskostnadene som 6-timersdagen vil føre med seg noe som mange, men ikke alle, bedrifter vil kunne bære. For å skjære gjennom denne diskusjonen foreslår vi at merutgiftene i forbindelse med reformen dekkes i sin helhet gjennom overføringer fra staten. For å sikre at bedriftene faktisk ansetter folk, gjøres statstilskuddet avhengig av nyansettelser.

Det er i og for seg riktig at en innføring av 6-timersdagen i Norge for endel bedrifter kan føre til kostnadsproblemer i forhold til utenlandsk konkurranse. Men, vi minner om at bare 15% av alle sysselsatte i Norge jobber i konkurranseutsatte næringer, og at dette er virksomheter hvor lønnsutgiftene utgjør en forholdsvis liten del av de totale produksjonsutgiftene. Argumentet om at dette har vi ikke råd til, blir brukt av borgerskapet i alle land overfor den nasjonale arbeiderklassen. De samme argumentene blir brukt mot alle forbedringer som vil tjene arbeiderklassen i alle land i Europa.

Den eneste måten å bryte denne logikken på, er å slåss for bedre levevilkåra for folk nasjonalt, samtidig som en utvider kontakten og samarbeidet mellom fagorganiserte internasjonalt. Noen må være først ute, og hvorfor ikke oss? En innføring av 6-timers arbeidsdag i Norge vil være den beste hjelpen vi kan gi til fagforeningskamerater i andre europeiske land i deres kamp for arbeidstidsforkortelse og mot arbeidsløshet.

Det er i hverdagen vi lever !

Gjennomføringa av 6-timersdagen vil på de fleste arbeidsplasser bety en daglig nedkorting av arbeidstida med 1,5 til 2 timer. Nedkortinga vil kreve at det må ansettes flere folk for å produisere like mye som tidligere. Dette vil gjelde de fleste yrker innafor offentlig og sosial tjenesteyting, bygg og anleggsvirksomhet, store deler av industrien, varehandelen, bank, forsikringsvirksomhet og transport, tele, post.

Normalarbeidsdagen må fastsettes innafor rammene mellom kl. 07.00 og 17.00. Innafor offentlig og tjenesteytende virksomheter, vil en sannsynligvis være nødt til å sette opp skiftplaner. Det betyr at en del av arbeidsstokken jobber fra tidlig om morgene fram til kl.12.00, mens andre starter kl. 11.00 og jobber til 17.00. Dette vil lette tilgjengeligheten for brukerne som også jobber bare 6-timer daglig. Et åpnere samfunn, samtid som folk kan jobbe innafor normalarbeidsdagen !

Unntak for å jobbe på tidspunkter utafor normal arbeidstid gis i spesialtilfeller. Dette vil gjelde sykehus, vaktjenester, spesiell produksjon o.s.v.

Vi ønsker en daglig nedkorting av arbeidstida. Allikevel må det gis dispensasjon for å jobbe lengre dersom f. eks. nattarbeid er nødvendig. Det er upraktisk å jobbe bare 6 timer i løpet av ei nattevakt. Videre bør det gis dispensasjon til å jobbe utover 6-timer daglig, dersom arbeidsplassen med nødvendighet må være adskilt fra der du bor. Eks. oljeplattformer, anlegg på øde plasser, skipsfart osv.

Men hovedregelen er 6-timers daglig arbeid. Vi ønsker ikke ordninger som f. eks. betyr 4 dagers uke, lengre ferier, tidskontobanker e.l.

Det er i hverdagen vi lever. Det er i hverdagslivet vi trenger mere tid for å få livene våre til å henge i hop. Vi ønsker ikke fleksible ordninger ! All erfaring tilsier også at dette vil bli brukt av arbeidsgiverne til å kaste folk ut og inn fra arbeidsplassen etter reine profitthensyn. Når det er lite jobb, så jobber du i to timer, dersom det er mye å gjøre så jobber du i 10. En fleksibilitet som du ikke sjøl kan velge, men som påtvinges deg. Dette åpner også for løsere og dårligere ansettelsesforhold.

Til slutt...

Når vi i dette heftet har brukt plass på regnestykker på de samfunnsmessige kostnadene for 6-timersdagen, er det ikke fordi vi tror at kravet kan kjempes gjennom ved å overbevise politikere eller næringsliv om "fornuften" i forslaget. Målet er derimot å gjøre kravet mer konkret for de hundrevis av aktivister som må sette seg i sving dersom 6-timersdagen skal komme nærmere. Hva som er mulig å oppnå under kapitalismen er verken et spørsmål om argumenter eller om regnestykker, det er et spørsmål om styrkeforholdet mellom klassene. Den siste store arbeidstidsforkortelsen, 8-timersdagen, ble kjempet gjennom i en periode hvor den kapitalistiske økonomien, som nå, var inne i en lang bølge med negativ grunntone: En periode med arbeidsløshet, med angrep på arbeiderklassens posisjoner og rettigheter, en periode med krig og ustabilitet i Europa. Men også en periode med kampvilje i arbeiderklassen og revolusjon frykt hos borgerskapet.

Drøye 70 år har gått siden slaget om 8-timersdagen. Produktiviten i industrien har på disse åra økt voldsomt. En stadig mindre del av befolkningen er i stand til å produsere en stadig større del av det vi trenger for å leve. De siste tiårene har vist at den europeiske arbeidsløsheten er *strukturell*, at den ikke er resultat av kortvarige konjunktursvingninger. Vi er på full fart inn i "2/3-samfunnet", hvor en økende delen av befolkninga, de som står utenfor arbeidsmarkedet, blir "nyfattige".

Det er på tide med en ny offensiv fra arbeiderklassens side. Det er på tide at vi på ny eksproprierer endel av kapitalens produktivitsvekst gjennom deling av det tilgjengelige arbeidet, med full lønnskompensasjon. Det er på tide at vi gjør opprør mot kvinnelønn, dobbeltarbeid og kvinneundertrykking.

Det er på tide at vi tar 6-timersdagen.

Arbeidstid i Norge - En kronologi¹⁶

1870-årene	12-14 timer (inkludert pauser)
1889	Typografene vinner 10-timersdagen gjennom streik
1892	Fabrikktilsynsloven begrenser arbeidstida for barn og unge
1892	Arbeiderne ved Gullfjellgruvene i Rana får kjempet gjennom 8-timersdag
1898	Typografene får tariffestet 9-timersdag
1898	Bokbinderne vinner 56 1/2-timers uke
1899	Jern & Metall vinner 60-timers uke
1911	Jern & Metall tariffester 55 1/2-timers uke
1913	Bakersvennene tariffester 56-timersuke.
1913	Typografene vinner 8-timersdagen
1915	10-timersdagen lovfestes
1915	Grøvearbeiderne vinner 8-timersdagen
1917	Papirindustrien vinner 8-timersskift
1918	En rekke fagforeninger "tar" 8-timersdagen (omlag 25.000 aksjonerer)
1919	8-timersdagen innføres i alle tariffavtaler som er til revisjon
1919	Lov om 48-timers uke vedtas
1948	Arbeiderne på Eidanger Salpeterfabrikk på Herøya streiker for 42-timers uke
1959	Arbeidstiden settes ned til 45 timers uke
1968	42 timers uke innføres
1970	40 timers uke for skiftarbeidere
1976	40 timers uke for alle
1987	37,5-timers uke tariffestes

¹⁶ Opplysningene henta fra Inger Bjørnhaug: Kortere arbeidstid, hvorfor og for hvem? TFAH, nr. 2-85, Oslo 1985